

IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHIDA EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Qiziltepa tuman 3-son texnikumi

Oquv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari

Umarova Iroda Hojiqurbonovna

Gmail:irodaumarova@gmail.com

Tel. +998913307632

Annotatsiya

Ushbu maqolada iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida yuzaga kelayotgan ekologik muammolar, ularning kelib chiqish sabablari hamda jamiyat va tabiatga ko'rsatayotgan salbiy ta'siri tahlil qilingan. SHuningdek, sanoatlashuv, tabiiy resurslardan noto'g'ri foydalanish va atrof-muhit ifloslanishi oqibatlarini kamaytirishga qaratilgan zamonaviy ekologik siyosat, "yashil iqtisodiyot" tamoyillari, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda barqaror rivojlanish strategiyalarining ahamiyati yoritilgan. Maqolada ekologik muammolarni bartaraf etish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy rivojlanish, ekologik muammolar, atrof-muhit muhofazasi, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, tabiiy resurslar, ekologik siyosat, qayta tiklanuvchi energiya.

Аннотация

В статье анализируются экологические проблемы, возникающие в процессе экономического развития, причины их появления, а также их негативное воздействие на общество и окружающую среду. Рассматривается значение современной экологической политики, принципов «зеленой экономики», использования возобновляемых источников энергии и стратегий устойчивого

развития, направленных на снижение последствий индустриализации, нерационального использования природных ресурсов и загрязнения окружающей среды. Обосновываются возможности обеспечения экономического роста за счет решения экологических проблем.

Ключевые слова: Экономическое развитие, экологические проблемы, охрана окружающей среды, устойчивое развитие, зеленая экономика, природные ресурсы, экологическая политика, возобновляемая энергия.

Abstract

This article analyzes environmental problems arising in the process of economic development, their causes, and their negative impact on society and the environment. It highlights the importance of modern environmental policy, the principles of the green economy, the use of renewable energy sources, and sustainable development strategies aimed at reducing the consequences of industrialization, irrational use of natural resources, and environmental pollution. The article substantiates the possibilities of ensuring economic growth through addressing environmental issues.

Keywords

Economic development, environmental problems, environmental protection, sustainable development, green economy, natural resources, environmental policy, renewable energy.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda ekologik muammolar salbiy ta'sir ko'rsatadi, chunki sanoatlashish, shaharsozlik va resurslardan oqilona foydalanmaslik tufayli suv tanqisligi, havo ifloslanishi, bioxilma-xillikning kamayishi kabi muammolar kelib chiqadi; bu esa iqtisodiy o'sishga xavf solishi, aholi salomatligiga ziyon yetkazishi va tabiiy resurslarning tugashiga olib kelishi mumkin.

Hozirgi globallashuv sharoitida iqtisodiyotni rivojlantirish har bir davlatning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Sanoat, qishloq xo'jaligi, energetika, transport va boshqa sohalarning jadal rivoji jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi. Biroq iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda ekologik muammolar ham kuchayib bormoqda.

Atrof-muhitga nisbatan bee'tibor munosabat iqtisodiy foydaning qisqa muddatli bo'lishiga, ammo uzoq muddatda katta ekologik va iqtisodiy yo'qotishlarga olib kelmoqda.

Iqtisodiy rivojlanish va atrof-muhit o'rtasidagi bog'liqlik

Iqtisodiyot va ekologiya o'zaro uzviy bog'liq tizimlar hisoblanadi. Iqtisodiy faoliyat tabiiy resurslardan foydalanish asosida amalga oshiriladi. Yer, suv, havo, o'rmonlar, foydali qazilmalar ishlab chiqarish jarayonining muhim omilidir. Ammo bu resurslar cheklangan bo'lib, ulardan noto'g'ri va me'yorsiz foydalanish ekologik muvozanatning buzilishiga sabab bo'ladi.

Sanoatlashuv jarayonida ko'plab korxonalar barpo etildi, yangi texnologiyalar joriy qilindi. Bu ishlab chiqarish hajmini oshirdi, aholi bandligini ta'minladi. Lekin shu bilan birga havo va suv ifloslanishi, chiqindilar hajmining ortishi, tabiiy landshaftlarning yo'qolishi kabi muammolar yuzaga keldi. Natijada iqtisodiy o'sish ekologiya hisobiga amalga oshmoqda.

Asosiy ekologik muammolar

Iqtisodiyotni rivojlanishida yuzaga kelayotgan ekologik muammolarni bir nechta yo'nalishda ko'rib chiqish mumkin.

Birinchidan, havo ifloslanishi. Zavod-fabrikalar, issiqlik elektr stantsiyalari va transport vositalaridan chiqadigan zaharli gazlar atmosfera tarkibini buzmoqda. Bu esa inson salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, turli kasalliklarni keltirib chiqaradi. SHuningdek, havo ifloslanishi global isish va iqlim o'zgarishi muammosini kuchaytirmoqda.

Ikkinchidan, suv resurslarining ifloslanishi va kamayishi. Ishlab chiqarish chiqindilari, kimyoviy moddalar, maishiy chiqindilar daryo va ko'llarga oqizilishi natijasida ichimlik suvi sifati yomonlashmoqda. Suv tanqisligi esa qishloq xo'jaligi va sanoat rivojiga jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda.

Uchinchidan, yer resurslarining degradatsiyasi. Qishloq xo'jaligida yerdan noto'g'ri foydalanish, ortiqcha kimyoviy o'g'itlar ishlatish, o'rmonlarni kesish natijasida yer unumdorligi pasaymoqda. Bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid soladi.

To'rtinchidan, chiqindilar muammosi. Iqtisodiy faoliyat ortishi bilan qattiq va suyuq chiqindilar hajmi ham oshib bormoqda. Chiqindilarni qayta ishlash tizimi yetarli darajada rivojlanmagani ekologik vaziyatni yanada og'irlashtirmoqda.

Ekologik muammolarning iqtisodiyotga ta'siri

Ko'p hollarda ekologik muammolar iqtisodiyotga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, aholi salomatligining yomonlashishi mehnat unumdorligini pasaytiradi, tibbiyot xarajatlarini oshiradi. Tabiiy resurslarning kamayishi ishlab chiqarish xarajatlarining ko'payishiga olib keladi.

Shuningdek, ekologik falokatlar (qurg'oqchilik, suv toshqinlari, yerning cho'llanishi) iqtisodiy zararni keskin oshiradi. Bunday holatlar infratuzilmaga, qishloq xo'jaligiga va aholi turmush darajasiga katta zarar yetkazadi. Demak, ekologiyaga e'tiborsizlik iqtisodiy barqarorlikka ham tahdid soladi.

Barqaror rivojlanish va "yashil iqtisodiyot"

Ekologik muammolarni hal etish uchun iqtisodiy rivojlanishni yangi yondashuvlar asosida tashkil etish zarur. Bunda barqaror rivojlanish kontsepsiyasi muhim ahamiyatga ega. Barqaror rivojlanish deganda hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlodlar manfaatlarini ham hisobga olish tushuniladi.

"Yashil iqtisodiyot" shu kontsepsiyaning amaliy ifodasidir. U energiyani tejash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va tabiatga zarar yetkazmaydigan texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi. Quyosh va shamol energiyasi, ekologik toza transport, qayta ishlash sanoati iqtisodiy o'sish bilan birga ekologik muhofazani ta'minlaydi.

Davlat va jamiyatning o'rni

Ekologik muammolarni hal etishda davlatning roli juda katta. Qonunchilikni takomillashtirish, ekologik nazoratni kuchaytirish, korxonalarni ekologik standartlarga rioya qilishga majbur etish zarur. SHu bilan birga, aholining ekologik ongini oshirish ham muhim vazifadir.

Jamiyat a'zolari tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishi, resurslarni tejashi, chiqindilarni kamaytirishga hissa qo'shishi lozim. Faqat davlat emas, har bir inson ekologik mas'uliyatni his qilgandagina ijobiy natijaga erishish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyot va ekologiya o'zaro chambarchas bog'liq tushunchalardir. Agar iqtisodiy rivojlanish ekologik muammolarni inobatga olmasdan amalga oshirilsa, bu uzoq muddatda katta yo'qotishlarga olib keladi. SHu sababli tabiatni asrash va iqtisodiy taraqqiyotni uyg'unlashtirish har bir davlatning ustuvor vazifasi bo'lishi lozim.

Iqtisodiyotni rivojlantirish ekologik muammolarni inobatga olmasdan amalga oshirilsa, bu barqaror taraqqiyotga olib kelmaydi. Ekologiya va iqtisodiyot bir-birini to'ldiruvchi tizimlar bo'lib, ular o'rtasida muvozanat saqlanishi shart. Tabiatni asrash orqaligina uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga erishish mumkin. SHu sababli barqaror rivojlanish va "yashil iqtisodiyot" tamoyillari kelajak taraqqiyotning eng to'g'ri yo'li hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O'zbekiston strategiyasi**. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Abdurahmonov Q.X. **Iqtisodiy rivojlanish va barqaror taraqqiyot nazariyasi**. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
3. To'xtasinov B., Qodirov A. **Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Safarov O.S. **Yashil iqtisodiyot: nazariya va amaliyot**. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2020.

5. B. Turner, R. Kates. **Sustainable Development: An Introduction.** – London: Earthscan Publications, 2017.
6. Pearce D., Turner R. **Economics of Natural Resources and the Environment.** – New York: Harvester Wheatsheaf, 2016.
7. United Nations. **Our Common Future (Brundtland Report).** – New York: United Nations, 1987.
8. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi ma’lumotlari.(Rasmiy hisobot va statistik ma’lumotlar asosida).
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **“Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi”** to‘g‘risidagi qarorlari va farmonlari.